
Predgovor

Nastanak ovog priručnika značajnim je dijelom potaknut uvjerenjem da temeljni pojmovi fonetike i fonologije, ortoepije, ortofonije, sociološke analize razgovora, antropološke etnografije komunikacije i interakcijskog jezikoslovlja čiji su predmeti istraživanja govor u interakciji odnosno monološkoj upotrebi ili jezik u razgovornoj upotrebi trebaju biti definirani i na način koji izlazi izvan okvira ustaljenih sintagmi koje se uz pojedine pojmove vezuju gotovo jedno cijelo stoljeće. U prilog takvom načinu definiranja ide namjera da se pojmovi većim dijelom definiraju na osnovi vlastitih spoznaja dobivenih zahvaljujući stalnom doticaju sa autentičnim govornim podacima, a manjim dijelom na osnovi konzultiranja stručne literature. Sliku o pristupu izradi ovog pojmovnika trebao bi upotpuniti podatak o postojanju ambicije da se po mogućnosti svaki pojam oprimjeri, što dijagramima, što transkriptima dijelova razgovora u kojima se određeni fenomen pojavljuje, što na neki drugi način.

Značajnu promjenu u odnosu na vrijeme prije široke primjene softverskih alata za analizu i sintezu govornog signala u svim istraživačkim područjima koja koriste govorne podatke u današnje vrijeme čini upravo dostupnost i pristupačnost instrumentalne analize govornog signala koje idu usporedno sa nedostatkom objedinjenih sažetih pojašnjenja pojava izuzetih iz govora koje se pojavljuju u programskim prozorima spomenutih softverskih alata. Objedinjenost temeljnih pojmova znanosti o govoru i razgovoru opravdavaju i trendovi da znanosti jedna drugoj mjestimično koriste posudbom teorijskih okvira i metodoloških postupaka, kao npr. analiza razgovora (engl. “Conversation Analysis”; CA) i etnografija komunikacije fonetici i fonologiji razgovora (engl. “Phonetics of talk-in-interaction” i “Phonology for conversation”) i interakcijskom jezikoslovlju (njem. “Interaktionale Linguistik”), dok su poglavito prozodijske pojave osim fonetici i fonologiji već jedno vrijeme bitne i analizi razgovora, interpretativnoj sociolingvistici i interakcijskom jezikoslovlju, a odnedavno i konstrukcijskoj gramatici (engl. “Construction grammar”, CxG). Kao što se više puta moglo pročitati iz pera značajnih antropologa i sociologa, jezikoslovne su teorije i metode do pojave interpretativne sociolingvistike sredinom 70-ih godina prošlog stoljeća te pojave grane funkcionalnog jezikoslovlja usmjerene prema istraživanju gramatičkih struktura u interakciji u stvarnom vremenu sredinom 90-ih godina prošlog stoljeća u Sjedinjenim Američkim Državama, po uzoru na koju je nešto kasnije u Saveznoj Republici Njemačkoj nastalo interakcijsko jezikoslovlje, u istraživanju razgovora polučile samo djelomičan uspjeh. Ta činjenica, čini se, opravdava zastupljenost pojmova više znanstvenih disciplina koje se bave razgovorima u ovom pojmovniku.

Temeljni pojmovi koji se tiču osobitosti sintakse i semantike hrvatskoga govornog jezika te izgovora u autentičnim razgovornim situacijama čine se bitnima zbog svojevrsnog zazora od standardnog jezika i standardnog izgovora koji je u određenoj mjeri prisutan na hrvatskim govornim područjima. Već ustaljeni sintaktički i semantički obrasci svojstveni hrvatskom govornom jeziku te obrasci ispuštanja glasnika određene riječi u govoru trebali bi govorniku

hrvatskog jezika ukazati da ne može, i u krajnjoj liniji ne treba zvučati kao da, manje-više, čita pripremljen tekst.

Ovaj pojmovnik je osim jezikom na kojem je napisan i primjerima kojima su pojmovi oprimjereni prilagođen našem čitatelju i spomenom znanstvenih pravaca, škola, teorija i metoda koje su utemeljili hrvatski znanstvenici, a da se uvijek ne spominju jednako značajni inozemni istovrsni pravci, škole itd. sve s ciljem da čitatelj makar nasluti bogatu tradiciju izučavanja i istraživanja govora u Hrvatskoj.

Za bilježenje dijelova razgovora korištenih za oprimjerivanje pojmova upotrijebljen je GAT 2 - transkripcijski sustav za analizu razgovora, dok su spektrogrami i dijagrami kretanja osnovne frekvencije u riječima ili izričajima izrađeni u softverskom paketu za analizu i sintezu govornog signala "Praat". Govorni podaci koji su koristili za oprimjerivanje pojmova dobiveni su uglavnom iz kontakt-emisija Hrvatskog radija "U mreži prvog", "Da se mene pita" i "Grad i Vi, dragi Vi".

Bitno je napomenuti i da ovaj pojmovnik ne teži potpunosti u smislu iscrpljivanja svih pojmova govornih procesa, pogotovo onih neurofonetske domene, patologije govora ili forenzične fonetike, svih vrsta glasnika itd., nego je težnja usmjerena njegovoj elementarnosti. Opsežna fonetska znanstvena literatura na hrvatskom jeziku čitatelju, na svu sreću, nudi mogućnost nadograđivanja znanja o svakom ovdje definiranom pojmu koji se tiče monološke govorne upotrebe jezika. Stoga bi ovaj pojmovnik najviše trebao poslužiti početnicima u izučavanju govora i razgovora na određenom jeziku, u određenoj mjeri i izučavateljima i istraživačima sa područja koja se govorom i razgovorom bave posredno izučavajući i istražujući određene društvene pojave, fiziološke procese ljudskog organizma ili tehnologije primijenjene na čovjeku, ali i ljudima koji nisu ništa od navedenog i koji žele proširiti svoja znanja o dvama temeljnim ljudskim aktivnostima - govoru i razgovoru.

Akustička fonetika (engl. 'acoustic phonetics') instrumentalno istražuje prirodu materijaliziranog proizvoda govora - govornog signala. Nastanak ove temeljne grane fonetike pretpostavljao je izum uređaja za analizu govornog signala,

prvenstveno sonografa sredinom prošlog stoljeća.

Akustički korelat (artikulacijskog obilježja) (engl. 'acoustic correlate') je instrumentalno mjerljiva zvučna pojava